

INTERVIEW

Hvordan lyder Tjernobyls forladte huse?

Nogenlunde sådan her: »Vrrrrmmmm-ummmvvem«. Ihvertfald efter at Jacob Kirkegaard har lagt lyden af de tomme rum i lag, så den kan høres. Danmarks førende lydkunstner skaber værker af lyden af sand i Oman og tv-tårnet i Berlin og kan ses og høres på Museet for Samtidskunst.

↻ DEL

★ GEM TIL LISTE

Anbefal 96 personer anbefaler dette.

GUDRUN MARIE SCHMIDT ▾

Kulturjournalist

På Museet for Samtidskunst i Roskilde løber en teenagepige med mørke krøller hurtigt ned ad trinnene på det store trappeforløb mellem udstillingsrummene på førstesalen og i stueetagen.

»Hey, hvor skal du hen?«, råber hendes lærer hende an.

»Jeg har rigtig ondt i hovedet«, mumler pigen let anklagende og haster videre.

Pigen er på udflugt med sin klasse, en 10.-klasse fra Slagelse, der skal opleve den danske lydkunstner Jacob Kirkegaards soloudstilling på museet.

En halv time tidligere står fire piger fra samme klasse i en lille mellemgang nedenunder, der fører ud til toilettet. Fra rummet ved siden af strømmer høje toner ud gennem den åbne dør. De vibrerer, blander sig, stiger og falder i en fint komponeret sats. Minder om de sitrende toner, der opstår, når våde fingre cirkler rundt på kanten af tynde glas. Pigerne synes, det er irriterende at høre på.

»Lyden *piber* sådan ind i ens øre«, siger Stefanie Olsen på 17 år. I næsen

BLÅ BOG

Jacob Kirkegaard

Født 1975. Aktual med sin første soloudstilling herhjemme, Earside Out, på Museet for Samtidskunst i Roskilde, der kører til 26. april. Har udstillet på bl.a. MoMA i New York, Louisiana i Humlebæk og Mori Art Museum i Tokyo.

glimter en lille sølvring.

»Den ændrer på ens humør«.

Hun fortæller om noget, deres lærer har kaldt tryghedslyde. Som lyden af ens egen indkørsel. Når man går ind ad den. Når man hører gruset. Den lyd, der kommer inde fra udstillingsrummet ved siden af, er det modsatte, synes hun.

»Man får lyst til at slå på et eller andet!«, udbryder Jasmine Chehade på 17, der står ved siden af hende.

»Det er ikke engang løgn«, siger Stefanie Olsen, »det er, ligesom når man kommer hjem fra byen, og der har været høj musik, og man har tinnitus i ørerne. Så vil man bare gerne have lov til at lægge sig til at sove og trække dynen op over hovedet«.

Pigerne ler.

Kunstneren bag lydene, Jacob Kirkegaard, har en anden oplevelse, fortæller han dagen efter, da vi snakker sammen. Han er i Israel på feltarbejde, så vi har aftalt at tale på Skype.

»Jeg synes, de er ekstremt smukke, de lyde! De er fuldstændig glasklare. De rensner mit hoved«, siger han.

Jacob Kirkegaard er internationalt anerkendt lydkunstner. Det kan man se, når man lader øjet falde på de små hvide værkskilte på soloudstillingen, hans første herhjemme. Et værk er bestilt af det store kunstmuseum Mori Art Museum i Tokyo, et andet blev første gang vist i New York.

I en verden, hvor mange kæmper for at få råd til at lave deres kunst, er det lykkedes Jacob Kirkegaard at kunne leve af at rejse kloden rundt og optage bemærkelsesværdige lyde, som han skaber sine værker af. Lyden af tomme rum i Tjernobyl. Af det roterende tv-tårn i Berlin. Lyden af det mytiske syngende sand i Omans ørken. Lydlige fænomener, som oftest er enten overhørt eller uhørlige for det menneskelige øre.

Jeg har kontaktet ham for at høre, hvorfor lyde er så vigtige, at han bruger hele sit liv på at indfange dem.

»Jeg kan godt lide, at jeg kan høre, at du spiser, mens vi taler sammen«, siger Jacob Kirkegaard.

Lydene, som pigerne talte om i den lille mellemgang, er optaget inde i Jacob Kirkegaards egne ører til værket 'Labyrinthitis'. Ved at sende to nøje udvalgte toner derind kan man få øret til at »spille med«, som han kalder det, når øret selv laver en tredje lyd. Det sker, når hårcellerne i øresneglen begynder at vibrere, fordi de bliver påvirket af de andre lydbølger. Lydene kaldes *otoakustiske emissioner*, og dem kan man optage.

Selv de mest ekstreme festivaler for støj eller støjkunst har sagt nej
Jacob Kirkegaard

Lyden af en djævleuddrivelse

Jacob Kirkegaard har været fascineret af lyd, siden han som 6-årig fik en spolebåndoptager af sin far.

»Jeg kan huske, hvordan jeg sad i timevis og optog lyden af min egen stemme og ændrede på hastigheden, så min stemme ændrede sig«, fortæller han.

I et andet værk på udstillingen, 'Earside Out', som er helt nyt og skabt til soloudstillingen i Roskilde, bruger han lyde fra yngre menneskers ører. Nogle mennesker har nemlig fra tid til anden toner inde i øret, som opstår helt af sig selv. De fleste kan ikke høre dem, nogle kan. Nogle tror, de har fået tinnitus. Med alderen hører tonerne ofte op med at komme.

»Det er lidt af et mysterium, faktisk. Jeg selv har ingen af de her spontane otoakustiske emissioner, mens min kæreste har en tone i sit højre øre. Den ligger på 1.965 hertz«, siger kunstneren.

Den smukkeste lyd, Jacob Kirkegaard kan huske, hørte han, da han lå i en seng i Istanbul en morgen klokken 4.

»Jeg hørte stemmer fra forskellige minareter rundt omkring i byen, der kaldte til bøn, de blandede sig med hinanden, og samtidig var der nogen, der havde sex inde ved siden af – og kvinden, hun havde sådan en stemme, der virkelig var i velvære. Og så at høre de stemmer væve sig sammen som et tæppe af lyd! Mens jeg var halvt sovende«.

Den uhyggeligste lyd, han har hørt, optog han. Det var ved et eksorcisme-ritual i Etiopien.

»Folk skreg og råbte i timevis, bævede ligesom. De var besat, angiveligt, og de var inde i et eller andet, hvor de snakkede sort, og havde børn med, som græd. Det foregik i nogle bade, hvor der var nogle, der slog på deres kroppe igen og igen for at drive djævlene ud«.

Kirkens usynlige fare

Bagefter redigerede han optagelsen til et værk. Men det er aldrig blevet opført.

»Værket er for voldsomt. Selv de mest ekstreme festivaler for støj eller støjkunst har sagt nej«, fortæller Jacob Kirkegaard.

På førstesalen på Museet for Samtidskunst er et af værkerne portrætter af forladte rum i Tjernobyl. Man betragter længe et rum i en øde kirke. Så en gymnastiksal. Et auditorium. Rummene er forfaldne. Tomme. Det er film, ikke stillbilleder, men der sker ikke noget. Imens spiller højttalerne nogle dybe lyde, en støj eller susen, der bruser gennem rummet.

»Lydene fra Tjernobyl er nærmest bare en tilstand. De har ikke noget

Man får lyst til at slå på et eller andet!

Jasmine Chehade, 17 år

HØR SELV LYDKUNSTEN

På Jacob Kirkegaards hjemmeside ligger smagsprøver af hans internationalt anerkendte kunst. Hør bl.a. værket 'Labyrinthitis', der gjorde en gruppe teenagepiger utilpasse på Museet for Samtidskunst:

'Labyrinthitis', 2008: Værk skabt af toner fra kunstnerens egne ører:

start- eller sluttidspunkt. Eller noget klimaks. De ligger bare sådan og *urrrmmmm-ummmmvve*«, siger Jacob Kirkegaard.

I 2005 rejste han til Tjernobyl for at skabe 'Aion', som værket hedder.

»Der er noget i luften i Tjernobyl, som jeg ikke kan se eller mærke. Men som jeg ved er farligt. Og som har en helt ufattelig tidslighed i sig. Det kan jo tage 70.000 år for radioaktiv stråling at dø ud«, siger han.

»Vi mennesker har aldrig før været i stand til at skabe noget, der varer så længe. Pyramiderne har kun stået i 4.000 år. På den måde er radioaktivitet nærmest noget mytisk, noget transcendentalt. Det er noget af det, jeg har villet prøve at forstå ved at lytte til de rum«.

Men hvordan *lytter* man til et rum, der har været forladt siden atomkraftkatastrofen i 1986?

Jacob Kirkegaard placerede en mikrofon i rummet, satte den til at optage i 10 minutter og gik. Da han vendte tilbage, afspillede han den lyd, han lige havde optaget, ud i rummet – han spillede rummets egen lyd for rummet selv – mens han optog igen. På den måde satte han rummet i svingninger, det hørte sin egen lyd og sang med. Og Kirkegaard blev ved og ved med at tilføje lydlag.

»Jeg fremmaner rummets egen lyd. Ethvert rum har en lyd. Det er den lyd, der bare *er*. Normalt kan vi bare ikke høre den«.

Et glas reagerer på samme måde, uddyber han.

»Hvis du vil smadre et glas med en lyd, skal du bruge glassets egen tone. Den, du hører, hvis du slår på det. Du skal forestille dig, at glasset *vibrerer* i den tone. Så det er lige præcis der, hvor du finder glassets karakter, der, hvor det synger med, du også kan få det til at vibrere så meget, at det kollapser«.

Han fortsætter: »Styrken og svagheden kommer af det samme«.

Barsebäck i stalden

Et enkelt værk på udstillingen er installeret helt ovre i staldbygningerne.

Udenfor får jeg øje på Edith Dufour. Hun bevæger sig forsigtigt fremad i sneen, med sin stok og sin røde taske. Vi går sammen ind i stalden, hvor værket, 'Imperia', bliver vist. Det er et ældre værk med lyde fra Barsebäck's turbiner, rør og maskineri, som Jacob Kirkegaard har skabt i samarbejde med Tobias R. Kirstein.

Indenfor ser man kun de kalkede vægge med slidt hvidt bindingsværk. Her er koldt. Fire store sorte højtalere er placeret i hver sit hjørne, så vi er omringet af lyd. Det er lyde med tung bund, en støj, der hele tiden ruller lidt frem og lidt tilbage.

'Aion', 2006: Værk skabt af lyde fra de forladte rum i Tjernobyl:

'Isfald', 2013: Værk skabt af lyden af kælvende og smeltende isbjerge:

'Sabulation' 2010: Værk skabt af lyden af det mytiske syngende sand i Omans ørken:

www.fonik.dk

»Er det fra Barsebäck? Skulle det være det? Det er meget ensformigt, må jeg nok sige«, siger Edith Dufour og kigger spørgende op på mig med sine brune øjne. Hun fylder 91 dagen efter.

»Jeg kan ikke høre, at der overhovedet er nuancer i det«, siger hun og går ind mod midten af rummet.

»Men det forandrer sig lidt, når man kommer herind«, rapporterer hun så.

»Der *sker* noget. Jeg kan lige prøve ...«, hun går lidt længere ind i rummet.

»Ja, det forandrer sig«, siger hun og ser overrasket op på mig.

»Jeg ved ikke, om man kan blive sådan lidt ... *betaget* af det, måske?«.

Hun holder en lille pause og lytter.

»Stå sådan og *undre* sig?«.

Hun lytter lidt mere til støjen fra højtalerne. Så løber et smil op til øjnene.

På Louisiana udstillede Jacob Kirkegaard sidste år værket 'Isfald', hvor han havde optaget lyd af isbjerge, der smeltede. Det værk nævner han, da jeg spørger, hvorfor han skaber sine lydværker.

»Jeg behandler ofte nogle temaer, som er blevet maltrakteret politisk. Som isen, der smelter, radioaktivitet i Japan og Tjernobyl eller den mur, israelerne er ved at bygge rundt om palæstinenserne – den mur har jeg også optaget«, siger han.

»Det er ting, som er svære at snakke om uden at ende i en diskussion om for eller imod. Det er ikke mit ønske. I stedet skaber jeg nogle rum, hvor du kan begribe de her ting på en anden måde. Du kan lytte til det. At det sker«.

At begribe verden med ørerne

Tilbage i museets hovedbygning er jeg igen rendt på Stefanie Olsen, pigen med næseringen. Hun fortæller, at der var »en del« fra klassen, der blev dårlige af lydene nedenunder, ligesom hun selv. Men da jeg beder hende udvælge det bedste på udstillingen, peger hun på netop de værker. Værkerne med de høje toner, som hun og hendes kammerater ikke brød sig om.

»Selv om jeg blev irriteret af at høre på det, syntes jeg jo, at det var *fedt* at føle kunsten«, siger hun.

»At man kan *mærke* den. At kunst faktisk får en til at føle noget«.

Jacob Kirkegaard befinder i den sydlige del af Tel Aviv, mens vi taler sammen. Han rejser til Vestbredden i morgen, fortæller han.

»Jeg er på feltoptagelse med en filminstruktør, der hedder Kamal Aljafari. Vi

optager lyd til hans nye film, som søger efter det Palæstina, som ikke er mere...«, siger han og fortsætter med at snakke.

Men jeg lytter ikke længere til Jacob Kirkegaards stemme, selv om det er mig, han taler til. Selv om han er i gang med at besvare mit spørgsmål, om hvad han laver i Israel. I stedet lytter jeg i smug efter lyde derfra, hvor han er.

En dør, der smækker. En teske i en kaffekop. En kvindestemme, der taler blødt i baggrunden.

Publiceret 10. februar 2015

MAGASINET >

FEATURE

Danske Ryan Omar rejste til Libyen for at gå i krig. Er han en helt eller en skurk?

Ryan Omar skiftede som 17-årig hf ud med krigskampe mod Gaddafi i Libyen.

FEATURE

FEATURE